

*Хранальніца гісторыі
Гомельскага раёна*

*Аўтар-складальнік
Александронец У.І.*

Гомель 2011

Храналагічная табліца па гісторыі Гомельскага раёна

100 – 40 тысяч гадоў назад	магчымы час з’яўлення чалавека на тэрыторыі Гомельшчыны
IX – VI тысячагоддзі н.э. да	гэтым часам датуюцца самыя старажытныя знаходкі эпохі мезаліту на тэрыторыі Гомельскага раёна (каля вёскі Плёсы).
VI – III тысячагоддзі н.э. да	да гэтага часу адносяцца археалагічныя помнікі эпохі неаліту, выяўленыя каля вёсак Раманавічы, Старыя і Новыя Цярэшкавічы.
Пачатак I тысячагоддзя да н.э.	адзін з самых ранніх з выяўленых на тэрыторыі Беларусі скарб з дзвюх бронзавых сякер і жалезнага наканечніка дзіды, знойдзены каля в. Урыцкае. Магчыма ў гэты час насельніцтва наваколля сучаснага Гомеля зрабіла першыя крокі па авалодванні металургіяй жалеза.
IX ст. да н.э. – I ст. н.э.	археалагічныя знаходкі мілаградскай культуры з гарадзішчаў каля вёсак Уза, Прыбар, Чарацянка.
	засяленне Гомельшчыны славянамі. Археалагічныя знаходкі калочынскай культуры з курганных могільнікаў каля вёсак Гадзічава, Калінаўка, Клёнкі.
VIII – IX стст. н.э.	рассяленне на тэрыторыі раёна радзімічаў.
XI – XIII стст. н.э.	Гомельшчына ў складзе Чарнігаўскага княства.
1142 г.	першая летапісная згадка аб Гомелі ў Іпацьеўскім летапісе.
1239 г.	заваяванне манголамі Чарнігаўскага княства
1363 г.	Гомельшчына ўвайшла ў склад Вялікага княства Літоўскага.
1508 г.	першыя згадкі аб вёсках Целяшы і Цярэнічы.
1535 г.	Гомель атрымаў статус староства, з гэтага часу пачынаецца перыяд праўлення старост.
1569 г.	Гомельшчына ўвайшла ў склад новага дзяржаўнага ўтварэння – Рэчы Паспалітай.
1633 – 1684 гг.	казацкія набегі на Гомельшчыну.
1640 г.	упамінанні пра вёскі Галавінцы, Валатава, Воўкавічы (Урыцкае), Дзятлавічы, Маркавічы, Плёсы, Прыбыткавічы, Раманавічы, Сеўрукі, Цярэшкавічы.
XVIII ст.	У в. Чонкі заснаваны Макар’еўскі манастыр.
канец XVIII ст.	першыя пасяленні раскольнікаў-старавераў у Гомельскім старостве.
1735 г.	першая “выганка” расійскімі войскамі старавераў з Гомельшчыны
1772 г.	далучэнне тэрыторыі ўсходняй Беларусі, у тым ліку Гомельскага староства, да Расійскай імперыі ў выніку I-га падзелу Рэчы Паспалітай.

1775 г.	вёска Рагі падаравана Кацярынай II генерал-маёру Сімяону Пішчэвічу
1776 г.	Гомель з навакольнымі вёскамі падараваны генерал-фельдмаршалу Пятру Аляксандравічу Румянцаву
1777 г.	указ Кацярыны II аб заснаванні Беліцкага павету з цэнтрам “казённым селеннем” Беліца (сёння – в. Старая Беліца)
1777 г.	час пабудовы Мікалаеўскай царквы ў вёсцы Старая Беліца – помніка архітэктуры з элементамі барока
1779 г.	у в. Краснае пабудавана Успенская царква.
1781 г.	указам Кацярыны II Старой Беліцы, якая ў імянным указе названа Беліцкам, быў зацверджаны герб горада Беліца: рысь на блакітным фоне
1792 г.	у в. Целяшы пабудавана Пакроўская царква.
1793 г.	у в. Маркавічы пабудавана царква Архістраціга Міхаіла.
Першая палова XIX ст.	час будаўніцтва ў вёсцы Гадзічава архітэктарам Дж. Кларкам Кацярынінскай царквы – помніка архітэктуры эпохі класіцызму.
1811 г.	у в. Пакалюбічы пабудавана Мікіцінская царква.
1816 г.	згодна “Справаздачы ўпраўляючага Гомельскім маёнткам графа Румянцава аб стане маёнтка” у вёсцы Пясочная Буда пражывала 185 рэвізскіх душ.
1820 г.	адкрыты першыя ланкастэрскія школы ў вёсках Маркавічы і Пакалюбічы.
1820 г., 1824 г.	праз Беліцкі павет праязджаў А.С. Пушкін
1832 г.	вёска Жаробнае ўвайшла ў склад Хамінскай эканоміі (насельніцтва вёскі складае 181 рэвізскіх душ).
1834 г.	Гомель і навакольныя вёскі перайшлі ва ўладанне князя Івана Фёдаравіча Паскевіча.
1849 г.	у в. Глыбоцкае пабудавана царква Раства Багародзіцы.
1850 г.	праз павет пракладзена шаша Пецяrbург – Кіеў.
1852 г.	цэнтр павета перанесены з г. Беліца ў г. Гомель.
1861 г.	у вёсцы Прыбыткі адкрыта царкоўнапрыходскае вучылішча.
1863 г.	у в. Дзятлавічы пабудавана Троіцкая царква
1864 г.	у вёсках Бабовічы, Глыбоцкае, Грабаўка, Дзятлавічы, Жаробнае (в. Чкалава), Зябраўка, Краснае, Краўцоўка, Маркавічы, Старая Беліца, Целяшы, Цярэшкавічы, Чарацянка, Яроміна адкрыты народныя вучылішчы.
1867 г.	у в. Церуха пабудавана Георгіеўская царква.
1868 г.	у в. Чарацянка на ахвяраванні пабудавана Успенская царква.
Верасень 1873 г. – студзень 1874 г.	праз Гомельскі павет пракладзена першыя чыгунка Мінск – Гомель – Бахмач.

1876 г.	у в. Скіток пабудавана царква Раства Багародзіцы.
1879 г.	у в. Грабаўка пабудавана Узнясенская царква.
1880 г.	у в. Раманавічы пабудавана Мікалаеўская царква.
1881 г.	першая забастоўка на тэрыторыі павета ў Лібава-Роменскіх чыгуначных майстэрнях.
1889 г.	у в. Прыбыткі пабудавана царква Раства Багародзіцы; у в. Яроміна пабудавана Пакроўская царква.
1894 г.	у в. Краўцоўка была пабудавана Троіцкая царква.
1903 г.	адкрыта павятовая бальніца. Створана Гомельская група РСДРП.
1905-1907 гг.	адбыліся сялянскія хваляванні ў Гомельскім павеце.
1905 – 1907 гг.	час пабудовы праваслаўнай царквы ў в. Пясочная Буда (царква была спалена немцамі ў 1943 г.)
1910 г.	у вёсцы Целяшы ўзведзена праваслаўная царква Пакрова Божай Маці
1914 г.	у 5 км ад в. Пясочная Буда пачалося будаўніцтва чыгункі, якое скончылася ў 1929 г.
6 сакавіка 1917 г.	створаны Гомельскі Савет рабочых дэпутатаў.
21 сакавіка 1917 г.	створаны Гомельскі Савет сялянскіх дэпутатаў, які аб'яднаўся з Саветам рабочых дэпутатаў.
Верасень 1917 г.	з 20 верасня сяляне Воўкавіцкага Крупца Зялёных Лук, Задораўкі, Клімаўкі прыступілі да самавольных парубак лесу княгіні Паскевіч.
30 кастрычніка 1917 г.	Гомельскі Савет рабочых і салдацкіх дэпутатаў прыняў рэзалюцыю аб пераходзе ўсёй улады ў Гомелі і Гомельскім павеце ў рукі Саветаў, аб арышце стаўленнікаў Часовага ўраду і аб правядзенні преравыбараў Саветаў.
1918 г.	у в. Брылёва ўтварыўся саўгас “Брылёва”.
Снежань 1918 г.	вёскі Старая Беліца і Касцюкоўка былі вызвалены ад нямецкіх акупантаў.
Сакавік 1918 г. – студзень 1919 г.	акупацыя Гомельскага павета войскамі кайзераўскай Германіі.
26 красавіка 1919 г.	Гомельская губерня і Гомельскі павет уключаны ў склад РСФСР.
8 мая 1919 г.	пачатак мабілізацыі добраахвотнікаў у Чырвоную Армію.
Сакавік – май 1919 г.	абарона Гомельскага павета ад польскіх інтэрвентаў.
1920 – 1930-я гг.	калектывізацыя ў Гомельскім раёне.
1921 г.	у вёсцы Пясочная Буда была сфарміравана камсамольская ячэйка, сакратаром якой з’яўляўся Агеенка Пётр Фядотавіч.
1924 – 1926 гг.	масавое перасяленне малазямельных сялян у Паволжа, Сібір, на Далёкі Усход, Украіну, Паўночны Каўказ.

1926 г.	П узбуйненне БССР, тэрыторыя Гомельскага і Рэчыцкага паветаў далучана да БССР.
8 снежня 1926 г.	УТВОРАНЫ ГОМЕЛЬСКІ РАЁН У СКЛАДЗЕ ГОМЕЛЬСКОЙ АКРУГІ.
Лета 1929 г.	у населеных пунктах Гомельскага раёна знаходзілася трупа Беларускага тэатра.
1 кастрычніка 1929 г.	у раёне налічвалася 12 калгасаў і 7 саўгасаў.
1929-1930 гг.	праз раён пракладзена чыгунка Гомель – Чарнігаў.
1929 – 1930 гг.	будаўнічая брыгада з вёскі Грабаўка прымала ўдзел у пабудове маўзалею У.І. Леніна ў Маскве.
1930 г.	у вёсцы Старыя Цярэшкавічы быў арганізаваны калгас “Камунар”, які першым у раёне быў ўзнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.
1931 г.	быў заснаваны рабочы пасёлак Бальшавік.
1 студзеня 1931 г.	пачатак выхаду раённай газеты “Сталінскі сцяг”.
10 лютага 1931 г.	у сувязі са скарачэннем адміністрацыйнага апарату Гомельскі раён быў ліквідаваны.
1931 г.	у раёне была арганізавана першая машынна-трактарная станцыя.
27 ліпеня 1937 г.	Гомельскі раён быў утвораны зноў.
20 красавіка 1939 г.	вёска Жаробнае была перайменавана ў вёску Чкалава.
1 студзеня 1941 г.	у складзе Гомельскага раёна знаходзіліся 1 рабочы пасёлак і 20 сельсаветаў.
7 ліпеня 1941 г.	паводле дырэктывы СНК БССР і ЦК КП(б)Б пачалося фарміраванне народнага апалчэння.
14 – 19 жніўня 1941 г.	абарончыя баі на тэрыторыі раёна.
17 жніўня 1941 г.	Гомельскім гаркамам КП(б)Б створаны партызанскі атрад “Бальшавік”.
23 – 24 жніўня 1941 г.	Чырвоная Армія пакінула апошнія вёскі Гомельскага раёна Бабовічы, Клімаўку, Пясочную Буду.
Жнівень 1941 г.	створаны Гомельскі сельскі партызанскі атрад. Створана падпольная група ў вёсцы Міхалькі.
Жнівень 1941 – лістапад 1943 гг.	перыяд акупацыі Гомельскага раёна нямецка-фашысцкімі захопнікамі.
Кастрычнік 1941 г.	на базе партызанскага атрада “Бальшавік” створана аднайменная брыгада.
6 лістапада 1941 г.	падпольшчыкі вёскі Заліп’е правялі першую баявую аперацыю.
20 чэрвеня 1942 г.	нямецка-фашысцкія захопнікі расстралялі аднаго з арганізатараў і кіраўнікоў Гомельскага падполля І.Б. Шылава, урадженца вёскі Бабовічы.
7 кастрычніка	на тэрыторыі раёна ў партызанскай брагадзе

1942 г.	“Бальшавік” загінуў адзін з арганізатараў і кіраўнікоў камсамольска-маладзёжнага падполля і партызанскага руху на Гомельшчыне Герой Савецкага Саюза (1944 г.) А.Л. Ісачанка.
Восень 1942 г.	гітлераўцы расстралялі падпольчыкаў вёскі Заліп’е.
Верасень 1943 г.	нямецка-фашысцкія захопнікі спалілі разам з жыхарамі вёскі Аляксееўка, Вясёлае Поле, Галавінцы, Галееўка, Церуха.
Канец верасня 1943 г.	пачаліся баі за вызваленне Гомельскага раёна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.
27 верасня 1943 г.	вызвалены першыя населеныя пункты раёна Займішча, Будзішча, Пракопаўка, Чарацянка, Макаўе, Маркавічы.
28 верасня 1943 г.	вызвалены населеныя пункты раёна Баштан, Каралін, Кустарны, Кустарны, Краўцоўка, Церуха, Студзёная Гута, чыгуначныя станцыі Зябраўка і Церуха.
10 кастрычніка 1943 г.	вызвалена Навабеліца.
11 – 17 кастрычніка 1943 г.	у выніку жорсткіх баёў за авалоданне Сожскім плацдармам вызвалены населеныя пункты Новыя Дзятлавічы, Чырвоная Даліна, Раманавічы, Улукаўе, Сеўрукі, Чонкі, Якубоўка. У баях вызначыўся малодшы сяржант А.Дз. Валогін, якому пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.
Кастрычнік 1943 г.	савецкія войскі поўнасю ачысцілі ад акупантаў левабярэжную частку раёна ад р. Сож і стварылі плацдарм для наступлення на Гомельскім напрамку.
26 лістапада 1943 г.	вызвалены г. Гомель, населеныя пункты Прысна, Лапаціна, Касцюкоўка, Яроміна, Давыдаўка, Бабовічы, Сасноўка.
27 лістапада 1943 г.	тэрыторыя Гомельскага раёна поўнасю вызвалена ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.
Снежань 1943 г.	пачатак аднаўленчых работ на тэрыторыі раёна: - да 1 снежня 1943 г. былі адноўлены ўсе 20 сельсаветаў раёна; - адноўлена дзейнасць Гомельскай і Навабеліцкай машынна-трактарнай станцый; - пачаліся заняткі ў 41 школе раёна, дзе навучаліся 1400 вучняў
10 снежня 1943 г.	у раёне дзейнічала 50 калгасаў з 52 даваенных. Налічвалася 1040 коней, 1819 кароў, 67 свіней, 36 авечак.
31 снежня 1943 г.	у Навабеліцу з Масквы спецыяльным цягніком прыбыў урад Беларусі, дзе ён знаходзіўся да вызвалення Мінска.
31 снежня 1943 г.	у клубе запалкавай фабрыкі “Везувій” адбылося

	ўрачыстае пасяджэнне сесіі Гомельскага аблвыканкама і гарвыканкама, прысвечанае 25-годдзю ўтварэння БССР.
21-24 сакавіка 1944 г.	у клубе запалкавай фабрыкі “Везувій” у Навабеліцы адбылася VI сесія Вярхоўнага Савета БССР.
25 сакавіка 1944 г.	з Навабеліцы пачала весці перадачы зноў створаная радыёстанцыя імя Саўнаркома БССР.
1 чэрвеня 1944 г.	у раёне налічвалася 55 калгасаў, 2 млыны, 2 просасушылкі і 1 крупарушка, 2 МТС, дзе мелася 39 трактароў.
1945 г.	у раёне працавалі 63 школы, у якіх навучаліся 7903 вучні.
1945 – 1948 гг.	у Пракопаўскай школе настаўнікам нямецкай мовы і ў якасці партарга ў калагсе “Першамайскі” працаваў пісьменнік Беларусі Іван Пятровіч Шамякін
1950 – 1952 гг.	праведзена ўзбуйненне калгасаў, у выніку якога замест 55 калгасаў было арганізавана 17 буйных гаспадарак.
1959 г.	створана Міжкалгасная будаўнічая арганізацыя (Міжкалгасбуд).
1962 г.	Прыбыткаўскаму хору (кіраўнік – Пятрэнка П.Ф.) прысвоена званне народнага.
Красавік 1962 г.	раённая газета “Трыбуна хлебараба” пачала выходзіць пад назвай “Маяк”.
23 красавіка 1962 г.	да Гомельскага раёна Аззелінскі, Старабеліцкі, Целяшоўскі, Цярэніцкі сельсаветы, р.п. Бальшавік.
15 студзеня 1964 г.	да Гомельскага раёна далучаны Руднямарымонаўскі і Шарпілаўскі сельсаветы.
18 студзеня 1965 г.	да раёна далучаны Глыбоцкі, Грабаўскі, Маркавіцкі і Пракопаўскі сельсаветы.
1968 г.	выйшла аповесць Івана Сяркова “Мы з Санькам у тыле ворага”.
1975 г.	у вёсцы Прыбар адкрыта прафесіянальна-тэхнічнае вучылішча № 185.
Студзень 1975 г.	у в. Пясочная Буда ў строй уступіла птушкафабрыка “Рассвет”.
1976 г.	утворана новая вёска, у склад якой увайшла в. Новая Гута
1976 г.	ансамблю народных інструментаў Гомельскага РДК прысвоена званне народнага.
1984 г.	паэту Анатолю Грачанікаву прысуджана Дзяржаўная прэмія Беларусі.
26 красавіка 1986 г.	на Чарнобыльскай АЭС адбылася аварыя, наступствы якой закранулі і Гомельскі раён.
1986 – 1988 гг.	у раёне пасялілася каля 1,5 тысячы перасяленцаў з чарнобыльскай зоны.

1986 г.	выйшла кніга народнага пісьменніка Беларусі І.П. Шамякіна “Карэнні і галіны”, у якой распавядаецца пра гомельскія мясціны.
1987 г.	выйшла другое выданне кнігі ўспамінаў Героя Сацыялістычнай Працы К.Т. Мазурава “Незабываемое”.
1990 г.	гісторыку Г.В. Штыхаву, ураджэнцу в. Старая Беліца, прысуджана Дзяржаўная прэмія Беларусі.
Пачатак 1990-х гг.	у раёне налічвалася 44 дашкольных установы, 22 сярэднія, 16 няпоўных сярэдніх і 13 пачатковых школ, 3 прафтэхвучылішчы.
1991 г.	у Гомельскім раёне 7 участковых бальніц, 11 урачэбных амбулаторый, 38 фельчарска-акушэрскіх пунктаў. Для заняткаў фізкультурай і спортам мелася 35 спартзлаў, 40 футбольных палёў, 22 стралковыя ціры і іншыя спартыўныя збудаванні.
1992 г.	у Гомельскім раёне дзейнічала 26 сялянскіх і фермерскіх гаспадарак з агульнай зямельнай плошчай у 608 га.
1993 г.	у вёсцы Урыцкае была ўзведзена праваслаўная царква Раства Багародзіцы.
1996 г.	дзіцячы садок у в. Яроміна стаў пераможцам рэспубліканскага конкурсу “Садок года”. На яго базе ў 1997 г. створаны Сурганўскі цэнтр развіцця дзіцяці.
Красавік 1997 г.	здадзены новы двухпавярховы будынак Грабаўскай сярэдняй школы.
Лістапад 1997 г.	упершыню на Беларусі і ў краінах СНД пры Каранёўскай эксперыментальнай лясной базе Інстытута лесу НАН Беларусі ўведзена ў дзеянне эксперыментальная лабараторыя па вырошчванні грыбоў на адходах дрэваапрацоўчай вытворчасці. Праектная магутнасць лабараторыі 5 тон грыбоў за год.
1998 г.	выдадзена гісторыка-дакументальная хроніка “Памяць. Гомельскі раён” у 2-х кнігах.
2000 г.	выдадзены зборнік “Роднае. Фальклорна-этнаграфічная і літаратурная спадчына Гомельскага раёна”.
2007 г.	выдадзены зборнік “Народная духоўная спадчына Гомельскага раёна”.
2008 г.	на базе Старадзятлавіцкай сярэдняй школы адкрыты Цэнтр турызму і краязнаўства Гомельскага раёна.
2009 г.	паэт Міхась Башлакоў стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры і мастацтва.